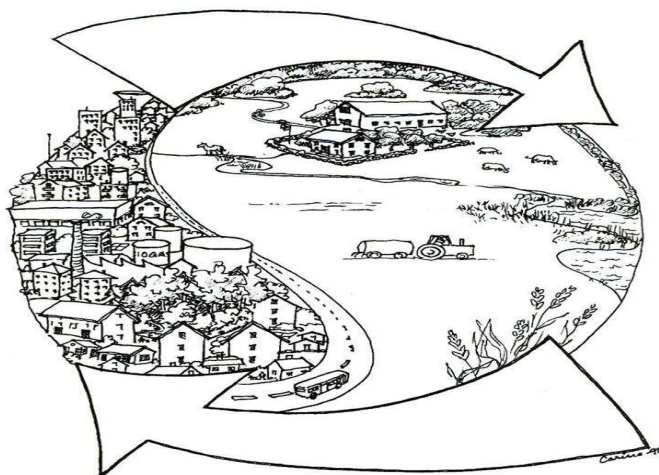

Södertälje Landsbygd

Utvecklingsstrategi 2009-2013

7 april 2009 - slutlig version

"Stad och Land i Samverkan för Hållbar Utveckling"

Illustration Carina Lindqvist

Södertälje Landsbygd består av kommundelarna Hölö-Mörkö, Järna, Vårdinge och Enhörna plus nyckelkodsområdena Tveta, Lina, Hanstavik och Hall-Håga.

Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling: Europa investerar i landsbygdsområden

Innehåll

Sammanfattning

A ANALYS

- 1 Introduktion sid 3
- 2 Faktabakgrund sid 5
- 2.1 Företagsamhet sid 6
- 2.2 Jordbruksmark på landsbygden
- 2.3 Naturvärden på landsbygden sid 7
- 2.4 Kulturvärden på landsbygden
- 2.4 Områdesbeskrivningar sid 8
- 2.5 Folkmängd i Södertälje Landsbygd sid 10
- 3 Analys sid 11
- 3.1 Avgränsningsprocess
- 3.2 Form för analysarbetet
- 3.3 SWOT analys sid 12

B LAG

- 1 Föreningen Leader Södertälje Landsbygd
- 2 Lokalt partnerskap sid 15
- 3 Södertälje Landsbygds kansli
- 4 Mobiliserings- och förankringsprocess

C. LEADEROMRÅDE - Områdesbeskrivning Södertälje Landsbygd sid 16

D. STRATEGI sid 18

- 1. Vision och strategi
- 2. Kopplingar till landsbygdsprogrammets tre delområden sid 23
- 3. Horisontella prioriteringar sid 25

E. TRANSNATIONELLT SAMARBETE sid 26

F. MÅLSÄTTING OCH STYRNING AV PROJEKTVERKSAMHETEN

- 1. Uppföljning och utvärdering sid 27
- 2. Koppling till andra styrdokument
- 3. Medfinansiering
- 4. Urvalskriterier
- 5. Initiativgruppen för Södertälje Landsbygd sid 28

Södertälje Landsbygds utvecklingsstrategi 2009-2013

"Stad och Land i samverkan för Hållbar Utveckling"

Sammanfattning

Leader är en metod för landsbygdsutveckling och samtidigt en stödform inom Sveriges Landsbygdsprogram. Det är ett lokalt anpassat sätt att arbeta med landsbygdsprogrammets tre axlar:

- 1) Förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft
- 2) Förbättra miljön och landsbygden
- 3) Förbättra livskvaliten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdsekonomin

Du som bor inom ett Leaderområde och har idéer som kan uppfylla något av dessa mål har möjlighet att få stöd genom en projektansökan ställd till den lokala Leaderföreningen. Genom en öppen process har aktörer inom näringslivssektorn och den ideella sektorn i området samt Södertälje kommun tillsammans tagit fram denna lokala strategi för Södertälje Landsbygd. För att genomföra strategin ansvarar den ideella föreningen Leader Södertälje Landsbygd, vars grundande innebär starten för arbetet. Leader Södertälje Landsbygds styrelse kallas LAG – Lokal Aktionsgrupp. LAG väljs av medlemmarna på samma sätt som i vilken ideell förening som helst, men nomineras enligt en särskild process för att representera de tre sektorerna: Det lokala näringslivet, den lokala ideella sektorn och Södertälje kommun.

Leader-området Södertälje Landsbygd består av landsbygdsdelen av Södertälje kommun, d.v.s. kommundelarna Hölö-Mörkö, Järna, Vårdinge och Enhörna samt dessutom Tveta, Lina, Hanstavik och Hall-Håga (se karta bilaga 1 som definierar området).

Leader Södertälje Landsbygd har valt

"Stad och Land i Samverkan för Hållbar Utveckling" som sitt tema och arbetar med tre målområden, som anknyter till Landsbygdsprogrammets axlar:

- 1) Skapa förutsättningar för framtida miljölösningar och goda exempel
- 2) Stimulera till mötesplatser och kreativitet på landsbygden och lärande möten mellan stad och land
- 3) Bredda företagandet och skapa förutsättningar för företagande på landsbygden

Du som vill söka pengar av Leader Södertälje Landsbygd skall i ditt projekt anknyta till en eller flera av dessa tre målområden och i ansökan försöka visa hur ditt projekt bidrar till att utveckla Södertälje Landsbygds styrkor, ta tillvara dess möjligheter eller övervinna dess svagheter och hot, som finns beskrivna i SWOT-analysen (SWOT = Styrkor, Svagheter, Möjligheter, Hot) i avsnitt A 3.3.

A. ANALYS

1. Introduktion

Leader är ett komplement till andra stöd som finns och som kan utnyttjas av aktörer inom området. Andra stöd är stöd till företag, startstöd, investeringsstöd och stöd till kompetensutveckling inom Landsbygdsprogrammet som administreras av länsstyrelsen. En kontakt med Leaderföreningen kan visa sig värdefull även då det visar sig att stöd bör sökas på annat håll. Den gemensamma kontaktpunkten för projektidéer innebär i sig att regionens nätverk stärks och att bra idéer kan växa.

Stöd inom Leader-området vänder sig främst till uppstart av nya idéer och nätverk och att hjälpa nya företag att komma igång.

Styrgruppen¹ för Leaderområdet Södertälje Landsbygd kom fram till att kalla strategin "Stad och Land i Samverkan för Hållbar Utveckling".

"Hållbar Utveckling" utveckling innebär hållbarhet i samtliga tre riktningar: ekologisk hållbarhet, social hållbarhet och ekonomisk hållbarhet.

Ekologisk hållbarhet innebär bl.a. medvetenhet om att den fossila energiresursen är ändlig och även i stort behov att så snabbt som möjligt fasas ut, att utsläppet av klimatgaser behöver minskas kraftigt och att föroreningen av vattendrag och sjöar och inte minst själva Östersjön behöver minskas kraftigt. Kort sagt innebär orden "Hållbar Utveckling" en djupt ansvarsfull hållning och att dessa ord brukas i strategins rubrik är förpliktigande. Leader-området Södertälje Landsbygd vill ta mer än det ansvar som är nödtvunget – och vill genom detta vända miljöhotet till en möjlighet.

Strategin anknyter till andra strategier på olika nivåer. Detta beskrivs dels i avsnitten D.2 och F2 och dels finns anknytning till Södertälje kommuns översiktplan, som i ett särskilt avsnitt behandlar utveckling och markanvändning inom kommunens kommundelar - vilket omfattar landsbygden i Södertälje (se avsnitt 2.4).

---

¹ Arbetet leddes under förstudien av en styrgrupp. Denna ombildades senare till en initiativgrupp som svarar för ansökan om att bilda Leaderområdet, se närmare sid 28.

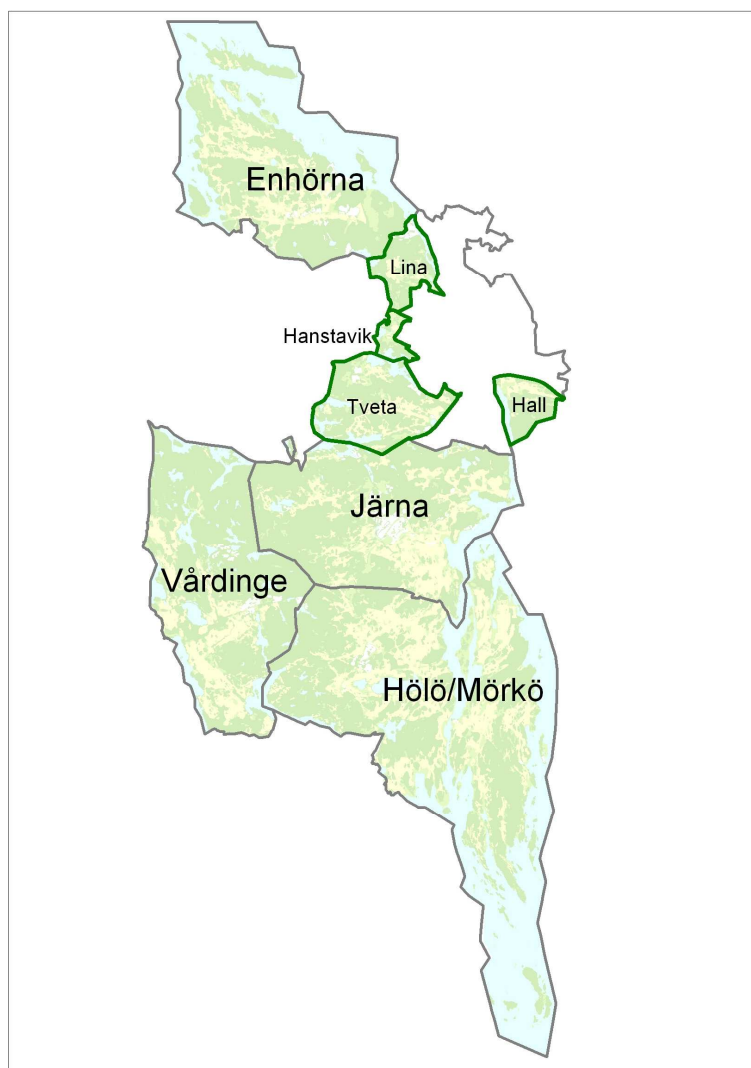

Fig. 1 Karta över Södertälje Landsbygd, som definieras som kommundelarna Hölö-Mörkö, Järna, Vårdinge och Enhörna samt nyckelkodsområdena Tveta, Lina, Hanstavik och Hall-Håga.

2 Faktabakgrund

Södertälje kommuns översiktsplan sträcker sig till 2015 och visar i stora drag hur kommunens mark kan användas i framtiden och ger vägledning för hur bebyggelsen ska utvecklas och bevaras. Inom kommunen pågår också ett antal fördjupningar och tillägg till översiktsplanen vilka ska fungera som en tydlig vägledning inför efterföljande beslut om mark- och vattenanvändningen i kommunen, till exempel inför detaljplaner och bygglov.

I Södertälje kommuns översiktsplan finns planer på närmare 8 000 nya bostäder. Genom de förslag som ingår i översiktsplanen avser kommunen skapa förutsättningar för en stor variation i utbudet av attraktiva boendemiljöer och samtidigt ta ansvar för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. För en hållbar samhällsutveckling ska planeringen av nya bostäder och områden präglas av miljöhänsyn och tillvaratagande av befintliga kvaliteter i den fysiska miljön.

2.1 Företagsamhet

I Hölö, Mörkö, Järna, Mölnbo och Enhörna finns sammanlagt 842 företag registrerade, varav 156 inom byggverksamhet, 110 inom juridik och ekonomi, 106 inom handel och reparation av fordon, 75 inom tillverkning, 72 inom hotell och restaurang, kultur, nöje och fritid samt annan service, 44 inom jordbruk, skogsbruk och fiske, 44 inom vård, omsorg och sociala tjänster, 31 inom information och kommunikation och 21 inom utbildning. Ett fåtal företag har över 100 anställda. Bilden domineras av företag med mindre än 10 anställda. Många av dessa företag ingår i ett framväxande kluster för mat, jordbruk, upplevelse och kreativitet. En klusterutveckling är ett fenomen där företag och institutioner i samma bransch attraherar varandra och är nödvändiga för varandras utveckling, t.ex. modehus i Paris, skogsindustrin i Karlstad-Värmland och bilindustrin i Västsverige.

2.2 Jordbruksmark på landsbygden

Området består av 62 643 ha, varav 10 427 ha är åker. Området har 17 228 invånare. En genomsnittlig svensk använder ca 0,4 ha åker för att försörja sig helt med livsmedel. Med en medvetet utarbetad kost kan arealbehovet minskas till c:a 0,2-0,3 ha/person². Det innebär att området som helhet har en netto produktionskapacitet för livsmedel, men redan om Södertäljes tätort räknas in blir området otillräckligt för försörjning med livsmedel. Dessutom sätter andra former av markbehov – rekreation, vägar, bebyggelse ett högt tryck. Om området skall kunna behålla och utveckla sin nuvarande attraktion som levande landsbygd krävs en genomtänkt plan för den framtida exploateringen och utvecklingen och en strategi för markanvändningen som befrämjar sådana former av exploatering som nyttjar mångfalden och naturen utan att förbruka den. En gemensamt utvecklad och lokalt välförankrad strategi för bevarande, utveckling, hållbarhet och kretslopp är av särskilt stor betydelse.

Område	Jordbruksmark, ha	Total yta, ha	Antal inv	ha åker /inv	tot areal /inv
Vårdinge	1745	10696	1863	0,94	5,74
Enhörna	1557	12617	2585	0,60	4,88
Järna	2151	10975	8508	0,25	1,29
Hölö/Mörkö	4128	22741	3411	1,21	6,67
Hanstavik	27	395	6	4,50	65,83
Hall Håga	145	953	95	1,53	10,03
Lina	126	1199	928	0,14	1,29
Tveta	548	3067	332	1,65	9,24
Totalt	10427	62643	17728	0,59	3,53

² Granstedt, Thomsson & Schneider Environmental Impacts of Ecological Food Systems, Final report from BERAS Work Package 2, Baltic Ecological Recycling Agriculture and Society (BERAS) Nr 5, CUL, Sveriges Lantbruksuniversitet, Ekologiskt Lantbruk nr 46, 2005

2.3 Naturvärden på landsbygden

Södertälje kommun omfattas av två naturgeografiska regioner, dels "Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken" samt dels "Östersjökusten med skärgårdar samt Åland". Den uppsplittrade strukturen som sprickdalarna ger upphov till och anknytningen till Östersjöns kust och skärgård ger en viss småskalighet i landskapet samtidigt som det finns en stor variation vad gäller naturkvaliteterna i kommunen. Om man ser till Södertälje kommun som helhet, kan man konstatera att jordbruksmarken främst är koncentrerad till Enhörnalandet och till slättområdena i väst och syd.

I miljöbalkens hushållningsbestämmelser (4 kapitlet) framgår att den del av kusten och skärgården respektive den del av Mälarens öar och strandområden som bland annat ligger i Södertälje kommun utgör riksintresse i sin helhet. Dessutom är 3 områden inom Södertälje landsbygd utpekade som områden av riksintresse för friluftslivet och 5 områden som riksintresse för naturvärden, enligt Naturvårdsverket. Områdena omfattar både värdefulla bebyggelsemiljöer, fornlämningar och vackra kulturlandskap.

Södertäljes landsbygd hyser höga naturvärden. I stort sett samtliga av Södertäljes 20 naturreservat ligger på landsbygden. Naturreservaten är oftast skyddade såväl på naturvetenskapliga grunder som av pedagogiska och för friluftslivet. Beroende på ändamålet med skyddet för respektive område varierar bestämmelserna som gäller för de olika naturreservaten.

För att trygga ett långsiktigt hållbart nyttjande respektive skydd av kommunens vattenresurser och vattenmiljöer har Södertälje kommun identifierat ett antal delavrinningsområden som omfattar större delen av kommunens landareal och nästan samtliga av de 114 sjöarna i kommunen. Inom Södertälje landsbygd ligger 7 delavrinningsområden.

2.4 Kulturvärden på landsbygden

Södertälje kommun och Södertäljes landsbygd har en lång och rik historia. Som en naturlig mötesplats, där Mälaren har en förbindelse med Östersjön, har trakten utgjort ett självklart centrum sedan urminnes tider. Inom kommunen finns ett rikt urval av kulturhistoriska lämningar och intressanta kulturmiljöer, såväl i staden som på landsbygden och i de mindre tätorterna på landsbygden.

Södertälje hyser ett antal områden som är av riksintresse för kulturmiljön. Inom områdena ska särskild hänsyn tas till den kulturhistoriska miljön och till landskapsbildningen. Landskapets karakteristiska bebyggelsemönster bör bevaras. Jord- och skogsbruk kan normalt bedrivas utan särskilda föreskrifter. Jordbruket är också en förutsättning för att bevara kulturlandskapet. Riksintressen för kulturmiljön inom det aktuella landsbygdsområdet är delar av Överenhörna och Ytterenhörna, Hall, Brandalssund, Vårdinge, Mörkö, Tullgarn och Oaxen. Områdena är förhållandevis

stora och omfattar både värdefulla bebyggelsemiljöer, fornlämningar och vackra kulturlandskap.

2.4 Områdesbeskrivningar

Vårdinge (som är en kommundel) med centralorten Mölnbo har som grundläggande service en pendeltågsstation, en kombinerad butik och restaurang och en skola t.o.m. 6:e klass, som är naturliga samlingspunkter för orten. Det finns 72 företag i Mölnbo inom bl.a. bygg, juridik, ekonomi och lantbruk, däribland några antroposofiskt inspirerade företag. Utanför centralorten finns en vuxenskola – Vårdinge Folkhögskola och en större läkepedagogisk verksamhet (för psykiskt handikappade) – Helgesta, till vilken även hör ett eget gymnasium. Den ideella sektorn har samlat sig i Vårdingerådet som tar tillvara bygdens intressen. Andelen åker per invånare är hög, d.v.s. här finns en potential för hållbar tillväxt av orten. En ortsanalys av Mölnbo tätort gjordes under 2007.

Översiktsplanen föreslår följande när det gäller Mölnbo:

- Nya bostäder planeras i Balsberga.
- Rudholm/Nibble kompletteras med ytterligare bostadsbebyggelse när gemensamma VA-lösningar ordnats.
- Området vid Högfors utreds för företagsetableringar om efterfrågan finns.
- Befintlig genomfart i Mölnbo upprustas avseende miljö och trafiksäkerhet.
- Mark reserveras för en ny förbifart söder om samhället

Enhörna (kommundel) har butik, en skola till 6:e klass, ett bibliotek och en föreningsdriven lokal i samma byggnad som butiken och regelbunden bussförbindelse till Södertälje. I övrigt är verksamheten i bygden utspridd. Föreningslivet är starkt och har tradition. Hembygdsföreningen och Idrottsföreningen som organiserar en mycket stor andel av ortens invånare har en livlig aktivitet. Orten har 132 företag inom bl.a. bygg, juridik, handel, service och ekonomi – ett ganska stort antal räknat per invånare. En katalog för alla ortens företagare har tagits fram med ideella insatser från föreningslivet, men den är inte uppdaterad. Inget företag har mer än 10 anställda. Inom Ytterenhörna pågår en fördjupad översiktsplan. Syftet med den fördjupade översiktsplanen för Ytterenhörna är att skapa förutsättningar för en attraktiv bostadsbebyggelse och att utveckla området för rekreation. Fördjupningen skall redovisa en framtida markanvändning i området, samt ge förutsättningar för att lösa vatten och avloppsfrågan samt trafikförsörjningen.

Översiktsplanen föreslår följande när det gäller Enhörna:

- En fördjupning av översiktsplanen görs inom Ekeby-Sandvikenområdet. Förslag presenteras på hur ny bebyggelse kan inrymmas och anpassas till områdenas karaktär.

- Sandviken omvandlas från fritidshusområde till ett område med villastandard. En utökad byggrätt kopplas till gemensamma lösningar för vatten- och avlopp (VA).
- Mark reserveras preliminärt för ny väg öster om Tuna by och ombyggd väg utmed nuvarande väg fram till bebyggelsen i Sandviken.
- Mark för gång- och cykelväg reserveras mellan Vallaskolan och Sandviken. Läget för markreservationerna kan komma att ändras som ett resultat av fördjupningen av översiktsplanen.

Järna (kommundel) består av Överjärna, som är centralorten med ett centrum kring pendeltågsstationen med kyrkan, flera butiker, restauranger, ett litet bibliotek, park, företagsbyar o.s.v. och Ytterjärna, som domineras av de kända antroposofiska verksamheterna – Kulturhuset, Vidarkliniken, Saltå Kvarn, Weleda, Ekobanken o.s.v. Ytterjärna är trots livlig verksamhet helt och hållet landsbygd till sin karaktär - med en lokal butik och flera restauranger och kaféer som drar till sig inkomster av turism - men där basen är den lokala ekonomin. Ytterjärnaområdet har ett mycket livligt utbyte med omvärlden, inte minst internationellt. Till Järna hör även "förorter" som Norrtuna med sin egna speciella kulturella blandning och egen närbutik, de villasamhällen som växt upp i Kallfors runt golfbanan och landsbygdsområden som Mora, Charlottendal, Ogan och Almvik med var sin egen karaktär. Järna är mångkulturellt och har områdets mest urbana karaktär. Järnas behov av livsmedel balanserar med områdets produktionskapacitet i jordbruket. Dock finns en väsentlig mjölkproduktion. Järna har en livaktig Rotaryklubb, där även företagare från Hölö-Mörkö och Vårdinge samlas. I Järna finns även några företag med mer än 100 anställda. De 451 företagen i Järna är en ganska jämn blandning av traditionella och antroposofiskt inspirerade. De antroposofiska företagen finns framför allt inom vård/omsorg, utbildning, jordbruk/livsmedel, vård/medicin och konst/hantverk. Hembygdsföreningen har 2008 givit ut en bok om Järnas utveckling sedan 1950-talet. Inom Järna pågår en fördjupad ortsanalys. Syftet med översiktsplanen för Järna är bland annat att skapa fler områden för bostadsbebyggelse och att skapa förutsättningar för företagsamhet bland annat genom att tillskapa mer företagsmark. Den fördjupade översiktsplanen syftar också till att förbättra kollektivtrafiken.

Översiktsplanen föreslår följande när det gäller Järna:

- Områden längs mindre vägar och i anslutning till bostadsområden är mest lämpade för en ytterligare bostadsutbyggnad.
- Mark för företagsområden föreslås framförallt vara områden som redan är störda på ett eller annat vis. Exempelvis utmed E4, järnvägen och/eller i anslutning till andra arbetsområden.
- Mark reserveras för alternativ vägsträcka för riksväg 57 och dagens genomfarter bör förbättras genom gång- och cykelbanor samt bullerskydd.

Hölö-Mörkö (kommundel). I Hölö/Mörkö kommun del bor ca 3 000 personer varav ca 1000 i Hölö tätort. Hölö har under 90-talet haft en stor ökning av bostäder utanför tätorten. Hölö-Mörkö har en livaktig hembygdsförening. Mörkö hör till skärgården och har broförbindelse till fastlandet i väster och färjeförbindelse i norr till Grödingelandet och i söder till Oaxen – områdets enda året runt befolkade ö utan broförbindelse med en berömd restaurang. Både Hölö och Mörkö har ganska utspridd karaktär. Det finns butiker och lokala centra även utanför Hölö centrum. Det finns ett starkt lokalt nätverk av företagare i området. Andelen åker per invånare är hög.

Översiktsplanen föreslår följande när det gäller Hölö:

- Den fortsatta utbyggnaden av Hölö utöver redan planerade områden sker huvudsakligen väster om järnvägen.
- En lantlig förtätning med bostäder längs vägar, framförallt i skogsbyn och i anslutning till dagens bebyggelse föreslås. Det kan till exempel vara komplettering i Lida, Hejsta, Åkerby och Broby.
- Österby och Norrvrå förtätas med ytterligare småhus under förutsättning att gemensamma avloppslösningar kommer till stånd.
- Utbyggnaden av företagsområden sker nordost om Hölö samhälle, i stort sett i anslutning till dagens företagsområden.

Hanstavik är ett glesbefolkat stadsnära landsbygdsområde. **Hall-Håga** är ett landsbygdsområde som domineras av fängelset Hall och i övrigt i stort sett består av jordbruk. **Lina** är ett viktigt rekreativområde med scoutstuga och naturreservat. **Tveta** är ett stadsnära landsbygdsområde med egen kyrka. Inom området finns kommunens återvinningsstation. Det finns en livaktig förening som förenar många av områdets invånare – Föreningen Södertälje Närmiljö. Det finns även ett gymnasium i Vackstanäs.

2.5 Folkmängd i Södertälje Landsbygd

Total befolkning per 31 dec 2007	17 228
0-5 år	8,7%
6-16 år	14,6%
16-19 år	6,1%
20-64 år	57,7%
Mer än 65 år	12,9%
Utländsk bakgrund	17,5%
Inflyttningsöverskott	0,9 %
Födelseöverskott	0,4 %

Källa Utrednings-och Statistikkontoret, Stockholm

3 Analys

3.1 Avgränsningsprocess

Södertälje landsbygd är ett naturligt område med starka gemensamma drag. Enhörna ligger geografiskt avskilt från det södra området med Södertäljes stadskärna emellan. Annars är grundförutsättningarna, som präglas starkt av närheten till Stockholm och tillhörighet till Södertälje kommun med dess kulturella mångfald, lika.

Avgränsning av landsbygd från Södertälje stad har följt kommundelarna. Hölö-Mörkö, Järna, Vårdinge och Enhörna är entydigt landsbygd. Nyckelkodsområdena Tveta, Lina, Hanstavik och Hall-Håga bedömdes av styrgruppen tillhöra landsbygden.

Tänkbara riktningar att utvidga Leader-området utöver Södertälje är Nykvarns kommun, Trosa och vidare längs Sörmlandskusten eller mot Botkyrka, Tumba och landsbygden på Södertörn och södra Stockholm.

Nykvarn och Trosa har dock redan anslutit till andra Leaderområden innan processen i Södertälje Landsbygd riktigt kommit igång. Det har visat sig under arbetets gång att uppgiften att samla Södertälje landsbygd har varit tillräckligt stor i sig. En integration utöver Södertälje kommun skulle bli en övermäktig uppgift i alla fall för perioden t.o.m. 2013.

Området består av en sammanhängande landmassa söder om Södertälje, Mörkö, några skärgårdsöar och Enhörna norr om Södertälje.

3.2 Form för analysarbetet

SWOT-analysen har tagits upp i en öppen process. Det är alltid svårt att nå ut i en stadsnära landsbygd där konkurrensen med storstadens kulturutbud märks och därför bearbetade styrgruppen i första vändan styrkor, svagheter, möjligheter och hot för att vartefter engagemang väcks kunna lägga till ytterligare punkter som kommit in.

Medborgarna bjöds in öppet att medverka i och med en redaktionell artikel i Läns-tidningen och genom öppna möten i Mölnbo, Hölö, Järna och Enhörna och då hela strategin hållits öppen så länge som det var praktiskt möjligt.

Analysen har även tagits upp och diskuterats vid mobiliseringsmötena med bl.a. Rotarygruppen i Järna, Hembygdsföreningarna i Södertäljeorten, Ekobanken och LRF kommungrupp och den bearbetades av styrgruppen och senare av initiativgruppen som fastslog den.

3.3 SWOT-analys

<p>STYRKOR</p> <ul style="list-style-type: none"> • Naturskönt område med omväxlande natur och tillgång till både jordbruksmark och skog i storstadens närhet • Lång och omväxlande historia med fornminnen och historiska lämningar som förvaltas av starka hembygdsföreningar • Kreativa företag och stark efterfrågan • Starkt engagemang för miljö och sociala frågor • Många företag på Södertäljes landsbygd utgör grund för Södertäljes kluster inom mat/jordbruk/upplevelse/kreativitet • Kretsloppsjordbruk • Innovationscentra inom miljö, livsmedelsförädling, social ekonomi, vård, omsorg och folkbildning. • Kluster av företag med starka nätverk. • Starka internationella kontaktnät • "Pedagogisk provins" - stark ungdomsverksamhet • Sedan lång tid utvecklad respekt och tolerans mellan olika kulturer • Många av företagen i bygden är oberörda av finanskrisen och ser oljekulmen, miljökris och andra kriser som möjlighet att utveckla idéer till verksamhet. • Tålighet mot påfrestningar utifrån. 	<p>SVAGHETER</p> <ul style="list-style-type: none"> • Till följd av områdets mångkulturella karaktär är det svårt att komma till välförankrade planer för samhällsbyggnaden och utvecklingen kan lätt hamna i återvändsgränder • På sina håll bristande eller ojämn integration • Förmågan att skilja smått och stort inom miljöområdet behöver utvecklas • Upplevt långt avstånd till myndigheter hos delar av befolkningen. • Orientering mot Södertälje eller Stockholm försvagar grannsamverkan • Om exploateringstrycket blir för högt kan det leda till svårighet för helhetsplaneringen att hålla jämna steg. • Ojämn kollektivtrafikförsörjning gör invånarna bilberoende. Svårigheter för de mindre orterna att behålla och utveckla service.
<p>MÖJLIGHETER</p> <ul style="list-style-type: none"> • Den starka traditionen inom jord- och skogsbruk samt de många företag som finns inom jord- och skog, livsmedel, utbildning och forskning, vård, livsstil och hälsa, 	<p>HOT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vildsvin kan allvarligt skada trädgårdsodlingar och jordbruk och i värsta fall blockera en önskvärd utveckling. • Upplevelsen av mängden regler

<p>kan utvecklas till något Sverigeunikt och utgöra grund för en stark företagsamhet på landsbygden som komplement till kommunens stora arbetsgivare Scania och AstraZeneca.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Många innovativa företagsidéer som överskrider traditionella branscher och med potential för att bli ett innovativt centrum. • Ett attraktivt besöks- och lärocentrum för hållbara livsstilsfrågor med fokus på hälsa och miljö med hög trovärdighet. • Trädgårdskonst och kultur med mänskliga mått – en lunga för staden. • Turism med inriktning på hållbar utveckling stad och land i samverkan • Vandringsleder, cykelleder, båttrafik, miljövänliga transportvägar som turistattraktion och som annorlunda lokalt nätverk. • Initiativ som välkomnar stadsbor och lär ut landsbygdens villkor och i anknytning till Bondens Marknad/Bondens Ekologi. • Vacker och omväxlande natur och rikt kulturlandskap med potential för produktion av trädgårds- och specialgrödor. • Att bli ett unikt globalt lärande exempel på hållbar utveckling stad och land i samverkan som drar till sig internationell expertis inom hållbar utveckling. • En "kompetensreserv" finns hos befolkningsgruppen med bakgrund i Mellanöstern i Södertäljes förorter varav många har kunskaper om småskaligt jordbruk och livsmedelsförädling. 	<p>och osäkerhet om dessas tillämpning kan hämma utveckling av små och nya företag och hindra goda idéer att förverkligas.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Försämrad service försvårar särskilt för företagare, för ungdomar och för äldre • Bristande samordning mellan aktörer kan leda till återvändsgränder i utvecklingen. • Konflikter om hur begränsade naturresurser skall användas (t.ex. jakt, sport, turism, skogs- och jordbruk - intressen som delvis kan överlappa varandra) kan uppstå och bli till hinder för en önskvärd utveckling • Nationella infrastrukturprojekt som t.ex. dragning av motorväg/järnväg kan slå sönder sociala noder • Förändrade förutsättningar till följd av klimatförändringen kan innebära att t.ex. nya skadegörare kommer in. • Vildspridning av genmodifierade grödor i området kan hota konventionella såväl som ekologiska odlingar • Verksamheter som är beroende av unika miljökvaliteter är särskilt sårbara.
---	--

B. LAG

1. Föreningen Leader Södertälje Landsbygd

Föreningen Leader Södertälje Landsbygd kommer att grundas med ett öppet stormöte med stadgar baserade på denna strategi och Jordbruksverkets anvisningar om Leader-förening (www.sjv.se).

LAG, som skall bestå av 9 ordinarie ledamöter, varav tre representerar det lokala näringslivet, tre kommunen och tre den lokala ideella sektorn, utses vid detta grundande möte, som även antar stadgarna och fattar beslut om själva bildandet av föreningen.

Huvuduppgifterna för LAG är dels att uppmuntra och stödja lokala projekt och administrera och fatta beslut om projektansökningar och dels att ansvara för att föreningen följer sina stadgar och tillämplig lagstiftning. LAG skall arbeta med långsiktiga strategier och vara pådrivare för det lokala utvecklingsarbetet. Vidare har LAG ansvar för projektbeslut, ekonomi, utvärdering och kansliets personal.

LAG är den högsta beslutande instansen och de 9 ledamöterna skall ta ansvar för att alla delar av området har nytta av de insatser som görs.

Vid behov kan LAG tillsätta utskott och adjungera personer med särskild kompetens. Verksamhetsledaren är föredragande och adjungerad till LAG, med förslagsrätt men inte rösträtt.

LAG ansvarar för löpande förvaltning av Leaderarbetet och för att verksamhetsplan och verksamhetsberättelse framställs till årsstämman, samt att budget följs.

Förstudien leddes av en styrgrupp, som i samband med förstudiens avslutande omformades och utvidgades till en initiativgrupp som kommunicerar stadgeförslag och andra förslag genom en öppen maillista till intresserade aktörer. De förslag, inklusive denna strategi, som läggs fram inför det grundande mötet är förankrade genom en process där de aktörer som visat intresse inbjudits att delta.

Det blir initiativgruppens uppgift inför det grundande mötet att samordna en öppen process för nomineringar till LAG så att förslaget till LAG uppfyller Jordbruksverkets krav på en LAG-grupp (bl.a. könsfördelningen får inte överstiga 60-40%), innehåller ledamöter med förankring i Hölö-Mörkö, Vårdinge, Järna och Enhörna och så gott som möjligt representerar både unga, medelålders och äldre och i övrigt så allsidig kulturell bakgrund som möjligt samt att kompetens finns inom strategiområdet och erfarenhet inom lokalt utvecklingsarbete.

2. Lokalt partnerskap

LAG stöder bildande av lokala råd inom området (t.ex. som Vårdingerrådet) och av råd på "mikronivå" (t.ex. sammanslutning för grannsamverkan inom ett enskilt bostadsområde). LAG stöder även utvecklandet av sakliga sammanslutningar som t.ex. sammanhållen energiplan och plan för kretsloppsjordbruk och för lokal livsmedelsförädling och återvinning. De valda representanterna i LAG har som ansvar att återföra den kunskap och de erfarenheter som vinnas i arbetet till de aktörer som uttrycker önskemål om detta – i första hand genom att bli medlemmar i föreningen Leader Södertälje Landsbygd. Föreningen kommer att sträva efter ett brett medlemskap med både juridiska personer och enskilda som medlemmar och att förbli en samlande aktör för området även efter att Leader-perioden är slut.

3. Södertälje landsbygds kansli

Södertälje Landsbygd kan i samverkan med lokala aktörer utveckla ett fast kansli med regelbundna öppettider och en deltidsanställd verksamhetsledare. Ett sådant kansli kan eventuellt utvecklas till ett för området gemensamt informationskontor. Kansliet kan med fördel samverka med lokalt näringsliv, biblioteket, en lokal kulturförening eller en skola för att skapa kontaktytor och utnyttja resurserna effektivt. Särskild omtanke bör ägnas åt att skapa kontaktytor mellan de södra kommundelarna och Enhörna – genom regelbundna besök eller genom att bygga upp en representation i Enhörna i samarbete med en lokal förening eller ett lokalt företag. För de södra kommundelarna är Järna ett naturligt centrum som många passerar igenom eller åker till.

4. Mobiliserings- och förankringsprocess

Förstudieprojektet för Leaderområde beviljades av Länsstyrelsen i september 2008. Vid det första styrgruppsmötet 6/10 bedömde styrgruppen att förankringen skulle ske först med en förberedande information till kommunstyrelsens arbetsutskott (vilket skedde 17/10), till Rotarygruppen i Järna, Hembygdsföreningarna i området, Enhörna Idrottsförening, Vårdingerrådet och LRF. Genom Rotarygruppen, LRF och Ekobanken nås en väsentlig del av områdets företagare och Hembygdsföreningarna och Vårdingerrådet når direkt eller via sina kontakter ut till områdets ideella sektor. Mobiliseringsmöten hölls på Rotary i Järna (3/11), Södertälje Hembygdsföreningars samarbetsmöte (6/11), Järna Hembygdsförening styrelse (17/11) och LRF Kommungrupp (11/11). Idrottsföreningen i Enhörna inbjöds tidigt, men har ännu inte svarat. Till följd av ett flyttat styrelsemöte missades mötet med Vårdingerrådets styrelse och de har istället informerats och bjudits in att delta via sin ordförande Bo Folcker. En särskild inbjudan att delta i Föreningen Hållbart Södertäljes medlemsmöte 19/11 har gått ut till medlemmar och till alla som under processen före förstudien visat intresse av Leader. I en redaktionell artikel i Länstidningen om bildandet av Leaderområde i Södertälje Landsbygd (införd 5/11), har den öppna remissen, en allmän inbjudan att delta i processen och de öppna mötena i Mölnbo,

Hölö, Järna och Enhörna nämns. Därefter har en annons med 4 upprepningar varit införd i LT och SP för att uppmärksamma de öppna mötena och dessutom har möjligheten att annonsera gratis genom "Händer idag" och "100 ord om din förening" i Länstidningen samt affischer lokalt i området nyttjats. I och med detta hörde enskilda intresserade som tidigare var okända för styrgruppen av sig och delgav sina idéer och bidrog till utvecklingen av strategin, som i form av ett arbetsmaterial sedan artikeln i Länstidningen legat som nedladdningsbar pdf-fil på www.sodertaljelandsbygd.se. Den 2/12 hade projektledaren för förstudien ett möte med handläggargruppen på Länsstyrelsen i Stockholm. Öppna möten hölls 1, 3, 4 och 8 december. Dessutom gavs en frågestund i Södertälje kommuns EU-dag 5 december samt en information vid Miljönämndens möte 9 december. Vid dessa möten har en remissversion av strategin presenterats och inkommande synpunkter och idéer har tagits tillvara och inarbetats i den slutgiltiga strategin som fått en grundlig omarbetning där dock huvudinriktningen bekräftats. Processen har lett till att många tidigare okända synergier har synliggjorts. Processen har även lett till att en grupp av intresserade aktörer växt fram.

C. LEADEROMRÅDE - Områdesbeskrivning Södertälje Landsbygd

Södertälje Landsbygd består av sammanhängande jordbrukslätter längst i norr, väster och sydost och i det centrala området blandad bygd med sjöar, skogar, små åkerlappar, våtmarker, övergångszoner, bebyggelse mm. Det finns fyra orter (Järna, Hölö, Mölnbo och Enhörna) med var sitt affärscentrum samt spridd företagsamhet över hela området. I de yttersta delarna av området finns stora ytor i förhållande till antalet fast boende, men som helhet är området tätt bebyggt och med utgångspunkt i detta bör efterfrågan på sådana tjänster som tillhandahålls av de areella näringarna vara hög i förhållande till tillgången. Detta är i sig en anledning till att utveckla området i högkvalitativ riktning. Bortsett från speciella hinder som t.ex. viltskador, finns inom området naturliga förutsättningar för ökad produktion av t.ex. grönsaker, frukt och bär och andra specialprodukter med koppling till lantbruket – varav landsbygdsturism och nyttjande av landsbygden i olika rekreations- och utbildningssyften även har en stark tradition. Ur naturvårdens synpunkt noteras en viss svårighet att rekrytera tillräckligt många betesdjur för naturreservaten. Däremot konkurrerar spannmål, mjölk och kött om en begränsad areal. Ekonomisk utveckling av lantbruket i området är hänvisat till att höja förädlingsvärdet på produkterna eller bredda företagandet.

Inom Södertälje Landsbygd finns många internationella nätverk och området är attraktivt för såväl tillfälliga besökare från utlandet som för invandrare med specialkompetens. Inom området finns ett miljöengagemang som går på djupet, som är internationellt känt och som karaktäriseras av experimenterande och pilotförsök i liten skala. Detta experimenterande har redan en lång historia och därmed har en djup erfarenhet utvecklats – i många fall med koppling till universitet. Men Södertäljes landsbygd är också i många meningar en traditionell landsbygd i stadens närhet. Värdet som attraktiv boendemiljö är stor och utflyttningen till den tätortsnära landsbygden i Södertälje har ökat markant sedan 80- och 90-talet. I vissa delar av

Södertäljes landsbygd sker en kontinuerlig tillväxt medan det i andra delar idag sker en utflyttning. Inflyttningen i sportstugor kan innebära ett mörkertal för inflyttningen då det inte är säkert att alla som faktiskt bor permanent eller nästan permanent också är skrivna på platsen. Med inflyttningen i sportstugor följer specifika utmaningar som t.ex. svårigheter att försörja boende med kollektivtrafik och att avlopp dimensionerade för sommarboende börjar användas året runt. Integrering av nya invånare skapar utmaningar och i framför allt Järna har inflyttningen varit stark och sätter de traditionella nätverken på prov. Kommunikationer och en god allmän servicenivå utgör de grundläggande förutsättningarna för en positiv utveckling av Södertäljes landsbygdsområde. Därför är utbudet av service (privat och offentlig) i tätorterna Järna, Hölö, Vårdinge och Enhörna av stor betydelse liksom tillgången till kollektivtrafik i de större stråken.

Södertäljes landsbygd hyser höga naturvärden. Till exempel finns ett antal stora områden av riksintresse som omfattar både värdefulla bebyggelsemiljöer, fornlämningar och vackra kulturlandskap. Många av kommunens 20 naturreservat ligger också inom landsbygdsområdet. Flera av naturreservaten har som syfte att ge invånare och besökare möjlighet till rika naturupplevelser.

Inom Södertälje landsbygd finns en stark social gemenskap och en hög föreningstäthet. Inom det avgränsade området finns över 800 företag. De minsta är enmansföretag och det största har över 200 anställda. Södertälje kommun har inrättat ett näringslivsråd för landsbygdens företagare, vilket bidrar till att skapa mötesplatser och forum för dialog och utveckling.

Att utveckla ett Leaderområde i Södertälje Landsbygd innebär ökade möjligheter för företagsamhet, ekonomisk utveckling och lokal mobilisering; att skapa förutsättningar för boende och verksamma att dra nytta av den potential som finns inom området. En viktig utgångspunkt är också att vidareutveckla områdets identitet som kluster för innovativt miljötankande .

En Leader-process innebär att aktörer i helt olika sfärer kommer samman för att analysera, ta tillvara områdets styrkor och möjligheter, avvärja dess hot och arbeta med dess svagheter. En målsättning med denna Leaderansökan är att genom arbetet demonstrera en praktisk vinna-vinna situation som berör alla områdets olika grupperingar och aktörer och därmed stärker och förtydligar områdets identitet.

Området har relativt hög andel invånare med utländsk bakgrund, men till skillnad från Södertälje stad domineras bilden av inflyttade från Norden och övriga Europa. Många invånare pendlar till arbete, företrädesvis i Södertälje eller Stockholm, men det förekommer även inpendling av arbetskraft från Södertälje och Stockholm till Järna, som växer starkt – och många har både arbete och bostad inom området. Det finns företagare som är etablerade i Stockholm och strävar efter att etablera sig i området – först med bostad och sedan med själva företaget.

Möte mellan olika kulturer som tillåts behålla och utveckla sina egna särarter och samtidigt mötas i ömsesidig respekt är förutsättningen för utvecklingen av

innovativa kluster och därmed till hela Östersjöregionens framtida internationella konkurrenskraft.³ Att detta redan finns i Södertälje Landsbygd är följaktligen en utomordentlig styrka, som anknyter till och har potential för Östersjöstrategin.

Förutom institutioner till stöd för psykiskt handikappade (läkepedagogik och socialpedagogik) har institutioner för folkbildning växt fram och blivit ett nationellt kompetenscentrum. Vuxenutbildningarna i området kan bli stora resurser i Leaderarbetet eftersom de fokuserar på områden som konst, hantverk, ekologi, pedagogik, odling, barn och samhällsfrågor.

D STRATEGI

1. Vision och strategi

Det vi vill uppnå med ett Leader-område är en hållbar landsbygd där människor kan växa upp, bo och verka och att både Järna, Hölö, Mölnbo och Enhörna utvecklar egen lokal service för sina invånare – inte minst med tanke på behov hos ungdomar och äldre. Det finns starka förutsättningar för företagsamhet – och där det är möjligt vill vi att dessa möjligheter skall förverkligas. Den övergripande visionen bär namnet " Stad och Land i Samverkan för Hållbar Utveckling". Södertälje Landsbygd vill vara ett område som välkomnar mötet mellan stad och land och som välkomnar de möjligheter som det mångkulturella Södertälje erbjuder , men som också håller på att bevara och utveckla sin karaktär av landsbygd och sina unika kvalitéer.

Via SWOT-analysen har områden identifierats där insatser behövs och dessa kan sammanfattas i tre övergripande målområden för perioden 2009 – 2013:

- a. Skapa förutsättningar för framtida miljölösningar och goda exempel**
- b. Stimulera till mötesplatser och kreativitet på landsbygden och lärande möten mellan stad och land**
- c. Bredda företagandet och skapa förutsättningar för företagande på landsbygden**

a. Skapa förutsättningar för framtida miljölösningar och goda exempel

Inom denna punkt finns möjlighet att utveckla företag och verksamhetsidéer som skapar nya arbetstillfällen och utveckling på landsbygden. Projekten bör anknyta till områdets profil genom att utveckla områdets styrkor, övervinna dess svagheter, tillvarata dess möjligheter eller avvärja dess hot (se SWOT-analysen).

Miljöanknytningen kan motiveras på olika sätt, men bör ses i ett större sammanhang.

Miljöfrågorna i allmänhet och klimatfrågorna i synnerhet, är i större fokus än någonsin. Begreppet hållbar utveckling – en utveckling som tillgodoser våra nuvarande behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose

---

³ Denna synpunkt utvecklades av Stockholms Landshövding Per Unckel i ett anförande vid Baltic Sea Region Programme Conference, Tallinn 26 November 2008 (www.eu.baltic.net).

sina behov - är allmänt erkänt och inarbetat i beslutande dokument på olika nivå. För att vi ska uppnå en hållbar utveckling måste ekonomisk utveckling, social välfärd och sammanhållning förenas med en god miljö. Men trots att det råder en bred enighet om att hållbarhet är ett övergripande mål för samhällsutvecklingen, har vi fortfarande lång väg till att uppnå flera av de nationella miljökvalitetsmålen.

För att bidra till en hållbar utveckling av landsbygden i Södertälje, behövs fler miljöinitiativ, projektresultat, demonstrationsanläggningar och affärsidéer som i det lilla och det stora för utvecklingen inom miljöområdet vidare. Inom Södertälje landsbygds leaderområde vill vi uppmuntra till fler miljöföretag, fler civila initiativ och goda idéer inom miljöområdet som viktiga pusselbitar för en hållbar utveckling av landsbygden.

Södertälje Landsbygd har genom sin kulturella mångfald en potential som innovativt kluster. Ett tillvaratagande av den potentialen fordrar ett väl balanserat arbete.

Redan idag finns mycket att bygga på inom landsbygden i Södertälje. I de följande beskrivs ett antal exempel.

De södra kommundelarna har en unik möjlighet att bygga vidare på sitt redan starka rykte som pedagogisk provins, där miljöinriktningen har stor potential. En viktig faktor i de södra kommundelarnas varumärke är arbetet med att underbygga dem med tvärvetenskaplig forskning. Inom området livsmedel och dess koppling till miljö har BERAS projektet⁴ byggt en kunskapsbas om hur miljökonsekvenserna inom växtnäringssläckage, växthusgaser och biologisk mångfald hänger ihop med hela livsmedelskedjan och gjort de södra kommundelarna till ett pilotfall för hela Östersjöbäckenet. (Se även mål 2 "Stimulera mötesplatser...", sid 19).

Enhörnaområdet är ett attraktivt område på pendelavstånd från centrala Södertälje. Enhörna hyser både en centralort samt lantlig miljö med stora möjligheter till friluftsliv in på knuten. Många vill flytta till området, både till landsbygden och till sina fritidshus, vilket ställer krav på vägar, infrastruktur och service. Samtidigt värnar många av de boende om lantligheten, de små vägarna och glesheten mellan husen. Andra frågor som uppkommer vid ökat boende på landsbygd utan utbyggd infrastruktur är hur man löser vatten och avlopp. Det är inte längre självklart att tillåta enskilda lösningar som tank och infiltrationslösningar med dagens miljötänkande och lagstiftning. Målet att reducera människans belastningar på miljön kan stå i konflikt till ett ökat boende i områden utanför tätorterna. Inom detta område ser vi att det kan tas ett antal olika initiativ för en hållbar samhällsutveckling. Det finns i området ansatser till gemensam planering av avlopp, som kan göras både billigare och effektivare än konventionella lösningar genom samarbete mellan Miljökontoret, lokala initiativtagare och experter med kunskaper om bästa teknik för helhetssystem med lokalt kretslopp av vatten. Sådana projekt skapar samtidigt arbetstillfällen till lokala entreprenörer då ingående lokalkännedom spelar stor roll för ett bra genomförande.

---

⁴ Tillgängliga på www.jdb.se/beras.

Med utgångspunkt i de södra kommundelarna finns även en ansats till en sammanhållen energiplan för hållbar energi och energirådgivning till hushåll och företag med användande av senaste teknik i kombination med lokala resurser. Även i samband med detta skapas möjligheter för lokala verksamheter med miljöprofil att nå ut.

Möjligheter inom Leader:

- Coachning av enskilda för att hitta stödjande nätverk för att utveckla nya idéer
- Initiativ för pedagogiska pilotprojekt inom miljön och hållbar utveckling.
- Projektstöd och annan stimulans till aktörer i lokala avrinningsområden som tar initiativ för att förbättra vattenkvaliteten
- Projektstöd och coachning för utvecklingen av initiativ för sammanhållna planer för energi, vatten och klimatgaser eller landsbygd utan fossilbränsleberoende och med proaktiv miljömålsättning
- Projektstöd till praktikplatser för ungdomar att få kontakt med det naturliga odlandet och naturen nära sig.
- Anknyta till projektet "Hållbara Bygder" i Hela Sverige Skall Leva

b. Stimulera till mötesplatser och kreativitet på landsbygden och lärande möten mellan stad och land

Inom denna punkt finns möjlighet till projekt som når ut till människor. Det kan vara evenemang som når nya människor och grupper, eller det kan vara förstudier för att skapa nya nätverk som tar tillvara en mer krävande verksamhetsidé. Det kan även vara projekt som anknyter till lokala företag genom att bredda marknaden och nå ut till en ny grupp kunder.

Med den aktuella Leaderansökan vill vi stimulera till en levande landsbygd i Södertälje där människor bor och verkar, men också som en plats dit människor från hela Södertälje och regionen reser för att uppleva, lära, få inspiration och ha en aktiv fritid. En viktig faktor för en levande landsbygd ur ovanstående perspektiv, är att det finns förutsättningar för människor att mötas. Vi vill uppmuntra till kreativa möten och mötesplatser, både mellan människor på landsbygden och mellan stad och land. På möten utvecklas idéer, projekt, produkter och människor. Möten har viktiga sociala funktioner, eftersom de ger människor möjlighet att träffas och samarbeta, presentera nya idéer och perspektiv, synas och lyssnas till, umgås, inspireras, få stöd för nya initiativ och få ny energi och motivation.

Aktiviteter som kan falla inom ramen för detta målområde kan vara:

Marknadsföring av Hembygdsföreningarnas rika kulturskatt för t.ex. guide vandringer, som inslag i paketresor till området eller för att bjuda in skolklasser och testa möjligheten till samverkan.

Ungdomsmöten där de möjligheter som den lantliga miljön erbjuder tas tillvara

Skyltning, cykelleder, skyltade vandringsleder och andra initiativ som skapar eller förbättrar möjligheterna till rörlighet och rekreation.
Organiserade utflykter till lantbruksmiljö för storstadsmänniskor.

Att spåra matens väg bakåt till de arealer där den odlats är en viktig ingång i dialogen mellan konsument och producent. Den som inte har greppet om hur det i praktiken går till på den mark en inhandlad matvara ytterst tagit i anspråk har i princip en okänd bakgård, som kan vara en tung omedveten belastning på samvetet, men som kan förvandlas till någonting glädjerikt och positivt. Alla steg på den vägen är värda att stimulera.

Redan det enklaste projekt som för samman människor från staden och landsbygden är ett steg i rätt riktning, Ett projekt inom denna punkt kan bedömas såväl för sin kraft i att gå på djupet och sin förmåga att nå en ny bredd.

Inom området finns, bl.a. tack vare närheten till Stockholm, men också till följd av en lång historia av pedagogisk-ekologiska initiativ möjligheter att ordna besök kring livsstilsfrågor. Om företagen och verksamheterna i området lyckas samordna sig finns möjligheter att erbjuda kunskap och inspiration vad gäller frågor som:

- matlagning, tillvaratagande av lokala råvaror
- egenvård, terapier, friskvård, konsten att hålla sig frisk
- trädgårdsodling och trädgårdskonst
- vattenvård, fiskvård, ekologiska vattenkunskaper
- att utveckla ett skapande förhållande till konst och kultur
- att slå vakt om barndomens möjligheter
- värdig djurhållning
- konsumentkunskap; varifrån kommer varorna?
- drogfria ungdomsinitiativ (inom bl.a. alla ovanstående områden)
- lokal ekonomi och lokal utveckling

Möjligheter inom Leader:

- Projektstöd för idéer som kan bidra till att förbättra kommunikationen mellan lantbrukare och konsumenter och mellan stad och land, genom t.ex. organiserade gårdsbesök riktade till en för området viktig målgrupp
- Projektstöd till aktiviteter som stimulerar ungdom att komma ut till landsbygden
- Arrangera aktiviteter dit människor bjuds in öppet för att upptäcka Södertälje Landsbygds unika värden
- Projektstöd till företagsringar eller företagarnätverk i syfte att stötta befintliga och nya företag.

c. Bredda företagandet och skapa förutsättningar för företagande på landsbygden

Inom denna punkt kan projekt utvecklas som syftar till att stärka den lokala servicen och möjligheterna att tillfredsställa behov inom områdets småorter – både för enskilda och för företag – och därmed samtidigt bredda marknaden för lokala

företag. Det kan också vara projekt för att bredda lokala företag och därmed göra dem mer motståndskraftiga i tider av förändring.

Södertälje kommuns styrande dokument lägger fast att ett av kommunens viktigaste utvecklingsområden är ett innovativt näringsliv. Södertäljes landsbygd hyser redan idag många livskraftiga, både små och medelstora företag. Många har kopplingar till jord- och skogsbruk, men det finns även företag inom många andra branscher. Denna Leaderansökan vill skapa förutsättningar för en fortsatt tillväxt och utveckling hos befintliga företag inom Södertäljes landsbygd och stimulera framväxten av fler småföretag. Ansökan vill också stimulera de nätverk som finns på landsbygden i syfte att stötta befintliga och nya företag.

Kollektivtrafiken och vägnätet är en viktig fråga för bygdens invånare i allmänhet och för företagare i synnerhet. Det skall vara möjligt att bo och verka på landet även om man vill minska sitt bilberoende. Tillgängligheten till befintliga företagsområden inom landsbygdsområdet är också en viktig tillväxtfråga. Dessa frågor hänger ihop med tillgången på lokal service (Målområde a) och med vägnätet och kollektivtrafiken. Det finns i bygden kreativa idéer och kompetens, men en ytterligare insats krävs för att ta reala steg till förbättringar.

Södertälje Landsbygd är ett område som har gott om idéer och initiativ, men som på vissa viktiga områden hålls tillbaka av brist på samordning. Det är därför av vikt att beakta samordningsmöjligheter och även särskilt stötta projekt som lyckas samla alla nyckelaktörer inom ett definierat geografiskt-sakligt område.

Södertälje Landsbygd är rikt på hantverkskompetenser av olika slag. Men informationen till de boende i bygden är i behov av insatser för att förbättras. Många skulle kunna lösa sina vardagsproblem med hjälp av lokalt kunnande. Inte minst nyinflyttade skulle behöva en bättre information för att snabbt och enkelt kunna ta till sig service som finns allra närmast och samma system för information skulle kunna stimulera nya lokala företag.

Destinationsutvecklingsprojektet "9Vikar" är ett projekt inom turism som syftar till ett breddat och fördjupat samarbete om gemensam marknadsföring av kustområdena i Södertälje, Trosa, Nyköping, Oxelösunds och Norrköpings kommuner som besöksdestination. Det innebär bl.a. planer på att bygga upp ett gemensamt bemötande så att besökare lättare hittar till service och evenemang och med gemensam kraft att marknadsföra regionen i utlandet. Det började med initiativ i Hölö-Mörkö med att företag inom besöksnäringen tillsammans producerade broschyrer och annat material för att marknadsföra områdets kvaliteter och locka både besökare och områdets egna invånare till utflykter, har växt till ett allt bredare och djupare samarbetsprojekt. Här utvecklas en gemensam vinna-vinna situation till ett alltmer avancerat och allt bredare samarbetsprojekt som beräknas åstadkomma en 3% ökning av logiintäkterna i hela området, av vilket följer att även övriga näringsgrenar kommer att öka sin omsättning. En koppling mellan 9Vikar och de varumärken med miljöprofil som redan finns har ytterligare potential.

För företag i området innebär 9Vikar projektet en möjlighet att anknyta produktutveckling till ett sammanhang – och till konkreta resultat.

Möjligheter inom Leader

- Projektstöd till innovativa företagsidéer som till exempel behöver hjälp på ett tidigt stadium av idéutvecklingen att komma igång och bli starka nog att kunna söka stöd från andra fonder och nyttja nationella och internationella möjligheter
- Åtgärder som stärker företagande och entreprenörskap i jord- och skogsbruk, turism och inom andra näringar på landsbygden
- Stimulera initiativ för bättre kollektivtrafik till Södertälje Landsbygds invånare och gärna kreativa lösningar
- Verka för nya kommersiella, sociala eller kulturella användningsområden för gamla byggnader, outnyttjade byggnader och delvis nyttjade lokaler
- Stötta utvecklingen av lokal service av väsentlig betydelse för möjligheten att leva på landsbygden utan bil (nödvändighet för både äldre och yngre och därmed grundförutsättning för ett komplett samhälle), och även lokal service till lokala företag
- Få igång folklig förankring med metoder som kan stödja den kommunala fysiska planeringen och på så sätt skapa underlag för bättre service och nya lokala företag i landsbygdsområdets lokala centra. Kunskap och kontakter finns i området till framgångsrika sådana processverktyg som 50-årsplan (vilket hämtats från Vancouver Cities Plus i Canada) och offentlig charette⁵
- Projektstöd till lokala nätverk med geografiskt-sakligt fokus med inriktning på att hitta en gemensam lösning på ett problem som står i vägen för att stimulera till entreprenörskap

2 Kopplingar till landsbygdsprogrammets tre axlar

Sveriges Landsbygdsprogram, som finansieras av EU och regeringen och med Jordbruksverket som förvaltningsmyndighet, är uppdelat i tre axlar:

- 1) Förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft
- 2) Förbättra miljön och landsbygden
- 3) Förbättra livskvaliten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdsekonomin

Ett Leader-område skall visa hur dess strategi är kopplad till Landsbygdsprogrammets tre axlar. Nedan följer hur Södertälje Landsbygds strategi är kopplad till de tre axlarna:

---

⁵ En Charette innebär att ett områdes invånare inbjuds att själva göra den fysiska planeringen av sitt eget närområde med hjälp av inbjudna experter. Det är alltså inte experterna som föreslår och driver planeringen, utan de medverkar i processen och ser till att alla väsentliga faktorer beaktats. Lokalkännedom tas på detta sätt maximalt tillvara samtidigt som expertmedverkan gör att bästa kända teknik kommer till användning.

Koppling Axel 1 Förbättra jord- och skogsbrukets konkurrenskraft

Södertälje kommuns styrande dokument lägger fast att ett av kommunens viktigaste utvecklingsområden är ett innovativt näringsliv. Södertäljes landsbygd hyser redan idag många livskraftiga, både små och medelstora företag. Många har kopplingar till jord- och skogsbruk, men det finns även företag inom många andra branscher. Denna Leaderansökan vill skapa förutsättningar för en fortsatt tillväxt och utveckling hos befintliga företag inom Södertäljes landsbygd och stimulera framväxten av fler småföretag. Ansökan vill också stimulera de nätverk som finns på landsbygden i syfte att stötta befintliga och nya företag.

Jord- och skogsbruket inom området har en stor fördel i närhet till en stor marknad. Dess begränsning är arealernas produktionskapacitet. Genom den efterfrågan på tomter och annan arealanvändning än jord- och skogsbruk som finns i området innebär framtiden snarare minskad än ökad produktionskapacitet. Däremot finns goda möjligheter att höja förädlingsvärdet och att förbättra konkurrenskraften genom egna varumärken, paketering av produkter och innovation. Det framväxande och potentiella klustret för innovation inom Södertälje Landsbygd bygger i grund och botten på jord- och skogsbruket och på att arealerna för detta används optimalt. Genom att konkret intressera sig för de arealer den dagliga maten kommer från lär sig konsumenten att bättre styra sin egen miljöpåverkan och jordbruket lär sig i samma grepp att tillfredsställa fler än ett behov och i detta möte uppstår affärsidéer och verksamheter. För skogsbruket gäller motsvarande: Skogen påverkar bl.a. grundvattnet och vattendragen. Miljöperspektivet visar sig ha en stark synergi med jord- och skogsbruk som möjlighet.

Koppling Axel 2 Förbättra miljön och landsbygden

För att bidra till en hållbar utveckling av landsbygden i Södertälje, behövs fler miljöinitiativ, projektresultat, demonstrationsanläggningar och affärsidéer som i det lilla och det stora för utvecklingen inom miljöområdet vidare. Inom Södertälje landsbygds leaderområde vill vi uppmuntra till fler miljöföretag, fler civila initiativ och goda idéer inom miljöområdet som viktiga pusselbitar för en hållbar utveckling av landsbygden.

Strategin uppmuntrar till kreativa möten och mötesplatser, både mellan människor på landsbygden och mellan stad och land. På möten utvecklas idéer, projekt, produkter och människor. Att spåra matens väg bakåt till de arealer där den odlats är en viktig ingång i dialogen mellan konsument och producent.

Koppling Axel 3 Förbättra livskvaliteten, bredda företagandet och främja utvecklingen av landsbygdsekonomin

Inom denna punkt kan projekt utvecklas som syftar till att stärka den lokala servicen och möjligheterna att tillfredsställa behov inom områdets småorter – både för enskilda och för företag – och därmed samtidigt bredda marknaden för lokala företag. Det kan också vara projekt för att bredda lokala företag och därmed göra

dem mer motståndskraftiga i tider av förändring. Strategins mål att bredda företagandet och skapa förutsättningar för företagande på landsbygden är fokuserat på att stötta projekt som lyckas samla alla nyckelaktörer inom ett definierat geografiskt-sakligt område. Den lokala servicen är avgörande för utvecklingen. Små lokala företag behöver varandra som kunder, leverantörer och för att utveckla gemensamma idéer. En förutsättning för att företag skall kunna utvecklas på en ort är att det finns en viss nivå på lokal service, vilket till stor del är samma service som ortens invånare också använder och som därmed förbättrar livskvaliten.

3. Horisontella prioriteringar

Följande horisontella prioriteringar ska beaktas vid bedömning av projekt:

1. Hållbart utnyttjande av naturresurserna
2. Vision 2050, d.v.s. se fram emot och beakta en tid då dagens barn är vuxna
3. Integration och jämställdhet
4. Kompetensutveckling
5. Ungdomar
6. Stärkt konkurrenskraft

1. *Hållbart utnyttjande av naturresurserna*

Verklig hållbarhet fordrar samarbete, kunskap och mångfald. Det hållbara utnyttjandet av naturresurserna i ett projekt ska bedömas med utgångspunkt i hur det påverkar ianspråktagandet av areal och användning av andra naturresurser och vilka miljöeffekter detta har.

2. *Långsiktigt tänkande*

Har projektet någon påverkan på våra barn och barnbarn? Finns det i projektet en bakomliggande långsiktig vision som kan utvärderas?

3. *Integration och jämställdhet*

Mångkultur finns redan i området. Har projektet redan i sig inkluderat olika kulturer, eller har det tagit hänsyn till effekter på andra kulturströmningar som det kommer att beröra? Är jämställdheten beaktad?

4. *Kompetensutveckling*

Varje projekt bör inkludera en enkel utvärdering för att ta tillvara lärandet och en enkel plan för hur detta lärande sprids och kommer till nytta.

5. Ungdomar

Ungdomsansatsen ligger redan i det långsiktiga tänkandet, men det skall i det generella arbetet, liksom i enskilda projekt också särskilt beaktas att ungdomar eller barn också rent praktiskt finns med bilden.

6. Stärkt konkurrenskraft

I vilken grad bidrar projektet till att stärka lokala företags konkurrenskraft eller till att stärka bygdens varumärke.

E. TRANSNATIONELLT SAMARBETE

Internationellt samarbete sker livligt i Södertälje Landsbygd. Södertälje kommun utsågs 2007 till Sveriges mest kreativa plats, bland annat på grund av sina internationella samarbeten. Detta vill Leader-arbetet ta vara på.

Det finns många bra synergier mellan program med olika mål som kan tas tillvara. Observera dock att avgränsningen mot andra program är viktig och att tydlighet krävs för att kunna bevisa att dubbelfinansiering undviks.

Möjligheter inom Leader:

- Samarbetsprojekt med andra Leaderområden och med gräsrotsnätverk inom olika EU-program

F. MÅLSÄTTNING OCH STYRNING AV PROJEKTVERKSAMHETEN

Huvudmålsättningen är att Södertälje landsbygd till år 2013 har skapat tydliga och lokalt förankrade strukturer med kommun, näringsliv och civilsamhälle i alla kommundelarna som kanaliserar medborgarnas engagemang för miljö, turism och områdets fysiska planering.

Huvudmålsättning för de olika målområdena är:

Målområde 1. Skapa förutsättningar för framtida miljölösningar och goda exempel

- I genomsnitt 5 projektansökningar per år inom detta målområde
- 20 nya framtida miljölösningar och goda exempel totalt under hela projektperioden (totalt 2009-2013)
- 80 personer eller företag som fått rådgivning eller coachning (totalt 2009-2013)

Målområde 2. Stimulera mötesplatser och kreativitet på landsbygden och lärande möten mellan stad och land

- I genomsnitt 5 projektansökningar per år inom detta målområde
- 10 nya nätverk (totalt 2009-2013)
- 5000 deltagare i aktiviteter (totalt 2009-2013)

Målområde 3. Bredda företagandet och skapa förutsättningar för företagande på landsbygden

- I genomsnitt 5 projektansökningar per år inom detta målområde
- 5 nya investeringsplaner (totalt 2009-2013)
- 3 genomförda nya investeringar (totalt 2009-2013)
- 15 nya strategier (totalt 2009-2013)

1. Uppföljning och utvärdering

Leaderprojekt inom Södertälje Landbygd stäms av i förhållande till redovisade mål i strategin.

2. Koppling till andra styrdokument

Stockholms läns genomförandestrategi fokuserar på öppna betesmarker genom betesdjur, utveckling av hästens roll, bioenergi och minskad övergödning. Södertälje Landsbygds strategi innebär att synergier mellan dessa områden tas tillvara. Strategin lägger särskild vikt vid övergödningens problematiken, vilket fordrar en väl avvägd utveckling av betesdjurshållning inklusive hästnäringen och av förnyelsebar energi.

3. Medfinansiering

Den offentliga medfinansieringen innebär att Södertälje kommun betalar sin andel av överenskommen medfinansiering till LAG.

4. Urvalskriterier

Med urvalskriterier menas de kriterier som kommer att beaktas vid ansökningsförfarandet. Dessa anges nedan. Alla relevanta idéer kommer att beaktas och få stöd i form av coaching och förmedlas till eventuella andra stödjande resurser som redan finns inom och utom området.

LAG kommer att göra en helhetsbedömning av projektansökningar och utgå från områdets strategi (avsnitt D) och målsättningar (avsnitt F).

Små projekt kan vara insatser som avslutas och har långsiktiga återverkningar genom skapade nätverk, kontakter mm eller insatser. Större projekt skall visa och göra trovärdigt hur projektet leder till långsiktigt hållbara nätverk mm.

Södertälje Landsbygds kommer att använda följande urvalskriterier:

- Huvudanknytning till ett av de tre målområdena i strategin och positiv koppling till de två övriga (Avsnitt D)
- Genomförbarhet och realism i projektet och att det är lokalt-sakligt förankrat

- De horisontella prioriteringarna (Avsnitt D3, sid 25)

LAG gör en helhetsbedömning av projektansökningar och utgår från den för området gemensamma bild som växer fram i arbetet och fäller sitt avgörande utifrån en uppskattning av nytta i förhållande till kostnad.

5. Initiativgruppen för Södertälje Landsbygd

Namn	Representerar	Sektor
Markus Adler markus.adler@sodertalje.se 08-550 212 46	Södertälje kommun	Offentlig
Tage Gripenstam Tage.gripenstam@sodertalje.se 08-550 237 03	Hölö-Mörkö	Offentlig/Ideell
Göran Groth goran@ekensberg.se 08-550 421 00	Enhörna	Företag
Annika Laurén annika@ekobanken.se 08-551 714 70	Järna	Företag/Ideell
Annette Rundqvist aabykvarn@swipnet.se 08-551 577 88	Hölö-Mörkö	Företag/Ideell
Hans von Essen Hans.von.essen@jdb.se 08 - 551 572 21, 0735-62 77 38	Järna	Ideell
Anita Wennberg anita.wennberg@ab.lrf.se 08-550 421 60, 070-942 16 46	Enhörna	Företag/Ideell

Förstudiens styrgrupp bestod av Kristina Blixt, Ann-Charlotte Gjöthlén, Tage Gripenstam, Göran Groth, Annette Rundqvist och Hans von Essen

För mer information om Leadermetoden och regler kring LAG:s uppbyggnad och sammansättning samt frågor om medfinansiering se:

- Jordbruksverket: www.sjv.se
- Leaderplus nätverket: www.leaderplus.se
- Mer om Södertälje Landsbygd: www.sodertaljelandsbygd.se

Bilaga 1 Karta över Södertälje Landsbygd

